

1. Sammanfattning

Statens fastighetsverk förvaltar fastigheter, som ägs av svenska staten och ett stort antal av dessa är skyddade som statliga byggnadsminnen (SBM). SFV:s mål är att det skall finnas vårdprogram för alla dessa byggnader.

Ett vårdprogram är ett förvaltningsprogram, som skall hjälpa förvaltningspersonalen att agera i enlighet med objektets behov och förutsättningar.

Svartsjö har en mycket lång historia som kungligt gods som sträcker sig tillbaka till högmedeltiden. Under 1500-talet byggde Vasakungarna, och då framförallt Johan III, upp en praktfull renässansanläggning med slott och park; en av de märkligaste i Skandinavien. Renässansslottets historia slutade dramatiskt i en brand 1687, men ruinen och parken med vallgrav och damm minner ännu om vasaborgen.

På 1730-talet fick Carl Hårleman i uppdrag av Fredrik I och Ulrika Eleonora att rita ett jaktslott på Svartsjö. Hårleman hade just kommit tillbaka från Frankrike, där han hämtat starka influenser från den nyfödda franska rokokoarkitekturen. Resultatet blev ett franskt lantslott anpassat till svenska förhållanden, och som är oupplösligt förknippat med svensk rokoko.

Den nätta byggnaden blev dock snabbt för liten och Adolf Fredrik lät därför uppföra flyglar mot sjösidan; sannolikt efter egenhändigt utförda ritningar.

Omkring 1770 fick C. F. Adelcrantz i uppdrag att bygga till slottet, vilket han gjorde genom att foga en flygel till vardera gaveln. För att lätta upp den avlånga byggnaden, som annars fått en karaktär av kasernbyggnad, kröntes slottet över mitten av ett litet klocktorn. Flyglarna avslutades av paviljonger med mansardtak.

Under 1800-talet användes slottet sparsamt och fick delvis förfalla. Under 1820-talet undersöktes möjligheten att bygga om slottet till invalidinrättning för krigsskadade, men denna verksamhet förlades istället till Ulriksdals slott.

1888 avsåg Oskar II dispositionsrätten och en tvångsarbetsanstalt för lösdrivare inrättades på Svartsjö. Denna verksamhet var förlagd till slottet fram till 1960-talet, då nya anstaltsbyggnader uppfördes. Slottet stod sedan oanvänt i flera decennier, men vid mitten av 1990-talet påbörjade Statens fastighetsverk en genomgripande restaurering där målet var att återge slottet sin forna stolthet. Restaureringen avslutades med att Hårlemandelens rum försågs med handgjorda tapeter med mönster i rokokostil.

Svartsjö slotts främsta värde ligger i dess arkitektur och rokokoslottet tillhör den svenska arkitekturhistoriens främsta verk. Det var Carls Hårlemans första uppdrag efter att han kommit tillbaka från sin andra studieresa

till Frankrike och brukar kallas Sveriges första rokokobyggnad.

Slottets exteriör har bevarats mycket väl från byggnadstiden och planlösningen är närmast identisk med det sena 1700-talets. Slottets förnämsta rum är Italienska salongen, som är öppet i två våningar och skjuter ut mot trädgården i form av en avant-corps.

Svartsjö slott har ett samhällshistoriskt värde som en före detta tvångsarbetsanstalt. Vid öppningen var den med sina enskilda celler en nyhet och besöktes av fångvårdstjänstemän från hela Norden.

Många viktiga ställningstaganden och vägval har redan tagits avseende Svartsjö slott och vid den senaste restaureringen avgjordes hur stort utrymme de olika tidsepokerna skulle få. Mittendelen präglas av Carl Hårlemans insats, medan C. F. Adelcrantz märks tydligast i flyglarna.